

Жарікова С.Б.

Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ З ПРОАКТИВНИМИ КОПІНГ-СТРАТЕГІЯМИ У ЖІНОК РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

У статті презентовано результати дослідження взаємозв'язку особистісної зрілості з проактивними копінг-стратегіями у жінок різних вікових груп. Обґрунтовано актуальність дослідження, розкрито сутність феноменів особистісної зрілості та проактивної долаючої поведінки. Зазначено, що наукові напрацювання сучасних дослідників дозволяють сформулювати припущення щодо зв'язку особистісної зрілості та проактивних стратегій подолання труднощів та акцентувати увагу на особливостях взаємодії цих феноменів, зокрема у жінок. Наголошено на значущості розгляду особливостей взаємодії особистісної зрілості з проактивними копінг-стратегіями у віковому ракурсі: перша група вибірки – жінки віком 25–35 років, друга – жінки 45–55 років. У роботі використано опитувальник особистісної зрілості (О. Штена) та опитувальник проактивних копінгів (Е. Greenglass в адаптації О. Белінської та О. Вечеріна). Доведено, що структура взаємозв'язків особистісної зрілості та проактивних копінг-стратегій демонструє якісні відмінності, своєрідні за змістом, у групах жінок різного віку. У групі жінок 25–35 років встановлено чотири значущих взаємозв'язки між особистісною зрілістю та проактивними стратегіями долаючої поведінки, що є вдвічі меншим порівняно з групою жінок 45–55 років. Зазначено, що всі значущі кореляційні зв'язки мають додатний характер, що незалежно від віку респонденток відбиває взаємопосилення особистісної зрілості та проактивних копінгів. Встановлено, що у першій групі корелюють такі шкали, як «Децентрація» та «Превентивний копінг», «Самоприйняття» та «Емоційна підтримка», «Креативність» та «Інструментальна підтримка» й «Емоційна підтримка». У другій групі опитуваних пов'язані шкали «Життєва філософія» й «Синергічність» зі шкалою «Проактивний копінг»; «Толерантність» корелює зі шкалами «Рефлексивний копінг» та «Емоційна підтримка», остання виявляє зв'язок зі шкалами «Автономність» та «Контактність», при цьому «Контактність» взаємодіє також з рефлексивним та превентивним копінгом й інструментальною підтримкою. Констатовано, що у групі жінок 45–55 років взаємодія досліджуваних психологічних феноменів є більш активною та різноманітною.

Ключові слова: вікові відмінності, долаюча поведінка, жінки, особистісна зрілість, проактивні копінг.

Постановка проблеми. Для сучасної психологічної науки безсумнівною є актуальність вивчення феномену особистісної зрілості та особливостей її функціонування в умовах сьогодення, котре вимагає від особистості активності, самостійності, прийняття відповідальності, формування та збереження системи загальнолюдських цінностей, здатності до самореалізації у мінливому соціальному просторі. Проблема особистісної зрілості є значущою не тільки у науковому вимірі, але водночас й у соціальному, оскільки особистісно зріла людина здатна оптимально організовувати та корегувати процеси власної життєдіяльності відповідно до змін у сучасному соціумі, реалізовуватися у ньому та творчо конструювати свій життєвий шлях. Соціальні перетворення й транзитивність соціальних практик в Україні вимагають від суб'єкта відпо-

відальності за вибір вектору власного життєздійснення та здатності долати жорсткі зовнішні обмеження життєвої реалізації, що зумовлює особливу актуальність досягнення особистісної зрілості людиною [2; 3]. Загострення кризових явищ соціального, економічного та політичного характеру, зростання вірогідності втрати роботи й загострення демографічних проблем суттєво знижують якість життя громадян нашої країни, при цьому найбільш вразливою в цьому контексті групою є жінки [18]. На нашу думку, вищезазначене доводить актуальність дослідження особистісної зрілості жінок та їх здатності конструктивно долати труднощі й створювати психологічну ресурсну базу, необхідну для повноцінного, здорового життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Феномен особистісної зрілості активно вивчається

у сучасній психологічній науці, представники якої, ґрунтуючись на різних концептуальних позиціях, презентують авторське розуміння змісту цього феномену, але сходяться на думці щодо актуальності його дослідження з метою деталізації змісту, структури, функцій та ролі у функціонуванні особистості. Провідними ознаками особистісної зрілості науковці вважають здатність усвідомлювати та переживати власну цінність [20], приймати конструктивні рішення та здійснювати регуляцію власної поведінки, базуючись на власній позиції [6], спроможність виступати суб'єктом самозмін [16], життєтворчості [11] та саморозвитку в особистісних і соціальних координатах [8], а також діяти відповідно до власного розуміння життєвого сенсу [17, с. 26].

На думку дослідників, особистісна зрілість знаходить свій вираз не у конкретних досягненнях, а у здатності до них [17, с. 24], а також у підвищенні конструктивної активності суб'єкта та продуктивності його дій [9], готовності до вибудовування конструктивних стратегій життєздійснення та взаємодії зі світом [4], здатності усвідомлено та самостійно здійснювати оптимальний вибір у проблемних ситуаціях [12]. Особистісна зрілість респондується у стратегіях реалізації активності суб'єкта у різних вимірах його життєдіяльності, що забезпечує адаптацію до змінюваних умов за необхідності прийняття рішень у ситуаціях різного рівня кризовості [15, с. 8–9]. Інтегральний характер та системність феномену особистісної зрілості визначають здатність до самодетермінації, здійснення вільного вибору на ґрунті стійких суб'єктивних критеріїв, спроможність забезпечувати власну цілісність та успішно діяти у просторі життєвих трансформацій, цілеспрямовано впливаючи на життєві обставини [21, с. 184]. Змістовні характеристики особистісної зрілості пов'язані зі стадіальністю онтогенезу, що зумовлює специфіку вияву її складників на різних вікових етапах розвитку особистості [15, с. 7]. Низка авторів пов'язує особистісну зрілість з проактивністю. Так, наприклад, Г. Олпорт вважає проактивність провідною рисою зрілої особистості [13]; за В. Галузяком, проактивність виступає одним із критеріїв особистісної зрілості [7]; О. Єрзін визначає проактивність як її характеристику [10].

У сучасних наукових уявленнях щодо подолання особистістю важких ситуацій значне місце займає дослідницька позиція, яка не фокусується на вивченні реактивних стратегій долаючої поведінки виключно в екстремальних ситуаціях, а концентрує увагу на проактивних копінгах, сутність

яких полягає у підготовці до виникнення можливої проблеми, прогнозування варіантів її розвитку та забезпеченні засобів її розв'язання, що трансформує мету подолання у виклик, котрий дозволяє отримати новий позитивний досвід [1]. Проактивний копінг спирається на специфічне сприйняття потенційно важких ситуацій як принципово ймовірнісних подій, що призводить до динаміки самої мотивації подолання, спрямованої на майбутнє [5].

Таким чином, наукові напрацювання сучасних дослідників дозволяють сформулювати припущення щодо зв'язку особистісної зрілості та проактивних стратегій подолання труднощів, а також акцентувати увагу на вікових особливостях взаємодії цих феноменів, зокрема у жінок.

Постановка завдання. Мета дослідження – встановити взаємозв'язки між рисами – індикаторами особистісної зрілості та проактивними стратегіями долаючої поведінки й визначити їх специфіку у жінок різних вікових груп.

Виклад основного матеріалу. Вибірку склали 100 жінок, котрі працюють викладачами у закладах загальної середньої освіти. Респонденти були розподілені на дві групи, кожна з яких вміщувала по 50 осіб. Першу групу склали жінки 25–35 років, другу – жінки 45–55 років. Спираючись на наукові положення теорії психосоціального розвитку Е. Еріксона, представниць першої групи слід віднести до періоду ранньої дорослості, представниць другої групи – до періоду середньої дорослості [24].

У межах емпіричного дослідження було застосовано такі психодіагностичні методики:

– опитувальник особистісної зрілості, розроблений О. Штепою, використання якого дозволяє діагностувати 10 рис – індикаторів особистісної зрілості, а саме: автономності, відповідальності, глибинності переживань, децентрації, життєвої філософії, контактності, креативності, самоприйняття, синергічності та толерантності [23]. О. Штепа відзначає, що особистісна зрілість віддзеркалює вияви особистісного потенціалу та виступає як інтегральний критерій особистісного зростання. Особистісна зрілість, на думку автора, є феноменом, котрий являє собою психологічне новоутворення, що характеризує завершення юнацького віку та початок періоду зрілості особистості [22, с. 141];

– опитувальник проактивної долаючої поведінки (копінга), створений колективом авторів на чолі з Е. Greenglass [26], стандартизований О. Белінською та О. Вечеріним, котрі запропонували скорочену версію опитувальника, яка відповідає необхідним психометричним вимогам. У скороченій версії методики з 27 тверджень було

збережено оригінальну факторну структуру, компонентами якої виступають проактивний копінг, рефлексивний копінг, стратегічне планування, превентивний копінг, інструментальна та емоційна підтримка, що окреслюють напрями активності суб'єкта, яку він спроможний реалізувати до виникнення важкої ситуації [5].

Для визначення взаємозв'язків між досліджуваними феноменами було задіяно коефіцієнт рангової кореляції Ч. Спірмена.

Кореляційний аналіз дозволив встановити, що у першій групі така риса особистісної зрілості, як «Децентрація», виявляє значущий додатний взаємозв'язок з проактивною стратегією долаючої поведінки «Превентивний копінг» ($r = 0,446$, $p \leq 0,01$), риса особистісної зрілості «Самоприйняття» додатно корелює на значущому рівні з проактивним копінгом «Емоційна підтримка» ($r = 0,414$, $p \leq 0,01$). Дві значущі додатні кореляції виявлені між рисою особистісної зрілості «Креативність» з проактивними копінг-стратегіями «Інструментальна підтримка» ($r = 0,375$, $p \leq 0,01$) та «Емоційна підтримка» ($r = 0,608$, $p \leq 0,001$). У другій групі риса особистісної зрілості «Життєва філософія» на значущому рівні додатно пов'язана зі стратегією подолання «Проактивний копінг» ($r = 0,446$, $p \leq 0,01$), котра своєю чергою виявляє значущий додатний взаємозв'язок з такою рисою особистісної зрілості, як «Синергічність» ($r = 0,429$, $p \leq 0,01$). У цій групі риса особистісної зрілості «Толерантність» додатно корелює на значущому рівні з проактивними стратегіями долаючої поведінки «Рефлексивний копінг» ($r = 0,364$, $p \leq 0,01$) та «Емоційна підтримка» ($r = 0,406$, $p \leq 0,01$), остання з яких виявляє значущу кореляцію з рисами особистісної зрілості «Автономність» ($r = 0,431$, $p \leq 0,01$) та «Контактність» ($r = 0,640$, $p \leq 0,001$). Крім того, риса особистісної зрілості «Контактність» взаємодіє з іншими проактивними стратегіями долаючої поведінки, про що свідчить наявність значущих взаємозв'язків з рефлексивним копінгом ($r = 0,617$, $p \leq 0,001$), превентивним копінгом ($r = 0,411$, $p \leq 0,01$) та інструментальною підтримкою ($r = 0,478$, $p \leq 0,001$). Отже, у першій групі розвиток здатності до аналізу власного «Я» та внутрішнього діалогу, зростання спроможності розуміти інших людей та удосконалення вміння змінюватися, не втрачаючи себе, відбувається разом зі збагаченням здатності до передбачення важкої ситуації на ґрунті минулого досвіду та накопичення необхідних ресурсів для її подолання. У досліджуваних цієї групи, разом із поглибленням позитивного ставлення до себе

та усвідомленням перспектив власного розвитку, збільшенням налаштованості на об'єктивне сприйняття власних переваг та недоліків, котрі не стають перешкодою для відчуття щастя, актуалізується здатність регулювати власні емоційні стани шляхом комунікації з оточуючими, знаходити в них емоційну підтримку. Посилення схильності до пошуку емоційної підтримки в очікуванні вірогідних труднощів, разом із фасилітацією спрямованості на отримання інформації від інших людей, котра може стати у нагоді під час подолання можливих перешкод, супроводжується збільшенням здатності до реалізації своїх потенційних можливостей, до результативної діяльності відповідно до власних життєвих принципів та зростанням спроможності довести іншим своєрідність і цінність власної життєвої концепції.

Зміст взаємозв'язків між особистісною зрілістю та проактивними стратегіями долаючої поведінки, що були визначені у другій групі, свідчить про те, що позитивізація ставлення людини до важких ситуацій як до джерела корисного досвіду супроводжується поглибленням усвідомленості концептуальних засад життя, суб'єктивної реальності як складника світу загалом, зростанням активності у визначенні сенсовності життя, удосконаленням розуміння життєвої позиції та власних життєвих принципів, а також посиленням відчуття власної самодостатності, розвитком уміння розуміти сутність подій, осмислювати суперечності та здійснювати задумане. З посиленням налаштованості на ціннісне, неупереджене, безконфліктне сприйняття себе, світу та людей у ньому у цій групі більшої вираженості набуває здатність до моделювання вірогідного розгортання подій, їх когнітивного оцінювання та прогнозування можливих результатів, що поєднується із посиленням спрямованості на пошук емоційної підтримки з боку оточуючих шляхом вибудовування комунікативних зв'язків. Зростання значущості емоційної підтримки серед представників другої групи відбувається разом із поглибленням довіри до себе, збільшенням автономності у конструюванні власного морального кодексу, зорієнтованості на самовизначення, саморозкриття, щирість у спілкуванні та налагодження конструктивних міжособистісних стосунків. Слід підкреслити, що така риса – індикатор особистісної зрілості, як контактність, у групі представниць періоду середньої дорослості найбільш активно взаємодіє з проактивними стратегіями долаючої поведінки, оскільки, крім вищеописаних зв'язків між ними, актуалізація готовності до щирого змістовного спілкування

та саморозкриття у процесі міжособистісної взаємодії, які поєднуються із налаштованістю на конструктивність взаємовідносин, супроводжується розвитком здатності до антиципації можливих перешкод та труднощів, чинником ефективності якої виступає минулий досвід, та удосконаленням здатності суб'єкта до аналізу перспективних варіантів дій, наявних ресурсів для їх здійснення та прогнозування наслідків.

З огляду на професійну приналежність досліджуваних вважаємо доцільним зауважити, що однією із провідних функцій педагогічного спілкування виступає саме контактна функція, реалізація якої передбачає конструювання ефективних контактів між суб'єктами педагогічного спілкування та забезпечення їх готовності до продуктивної взаємодії [19, с. 301]. Як констатують Р. Павелків та О. Созонюк, проблема здатності педагога до ефективної комунікації у сучасній школі, безсумнівно, виступає однією із центральних для системи освіти. Здатність педагога до встановлення конструктивних контактів з учнями, батьками, колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків, виступає ознакою професійної майстерності. Науковці зазначають, що більше ніж половина майбутніх вчителів характеризуються недостатньою здатністю до налагодження контактів з учнями, дефіцитом розуміння їх психологічних особливостей, що виявляється на перших етапах професійної діяльності молодого педагога [14].

W. Bleidorn зі співавторами встановили, що особистісні риси людини змінюються у напрямку більшої психологічної зрілості у дорослому віці, але швидкість, час та напрям зміни рис зумовлені низкою чинників, серед яких важливу роль відіграє і професійна діяльність [25]. Це дозволяє припустити, що більша залученість контактності у взаємодію з проактивними стратегіями долаючої поведінки може бути зумовлена більшим професійним досвідом респонденток другої групи. Не виключено також, що старші жінки включені у більш широке коло приватного спілкування, пов'язаного із розширенням сімейної структури та неформальними стосунками у межах професійної взаємодії. Безумовно, таке припущення

вимагає емпіричної перевірки у подальших дослідженнях із залученнями в якості досліджуваних жінок різного віку, котрі зайняті в інших сферах професійної діяльності.

Висновки. Результати, отримані у дослідженні, доводять, що структура взаємозв'язків особистісної зрілості та проактивних копінг-стратегій демонструє якісні відмінності, своєрідні за змістом, у групах жінок різного віку. У групі жінок 25–35 років встановлено чотири значущих взаємозв'язки між особистісною зрілістю та проактивними стратегіями долаючої поведінки, що є вдвічі меншим порівняно з групою жінок 45–55 років. Слід підкреслити, що всі кореляційні зв'язки, які досягають рівня значущості, мають додатний характер, що незалежно від віку респонденток відбиває взаємопосилення особистісної зрілості та проактивних копінгів. У першій групі, разом із удосконаленням здатності до децентрації, актуалізується схильність до використання превентивного копіngu, покращання самоприйняття поєднується зі зростанням спрямованості на пошук емоційної підтримки, котра, разом із посиленням зорієнтованості на пошук інструментальної підтримки, відбувається із розвитком креативності. У другій групі збагачення життєвої філософії та розвиток синергичності відбуваються разом із удосконаленням проактивного копіngu, зростання толерантності супроводжується актуалізацією рефлексивного копіngu та орієнтацією на емоційну підтримку, пошук якої стає більш вираженим з підвищенням автономності та збільшенням контактності. Крім того, розвиток контактності поєднаний із фасилітацією рефлексивного та превентивного копінгів, а також зацікавленістю в інструментальній підтримці. Отже, у групі жінок 45–55 років взаємодія досліджуваних психологічних феноменів є більш активною та різноманітною як у внутрішньоособистісному, так і в міжособистісному ракурсах.

Зазначаємо, що проведене нами дослідження не є вичерпним у межах окресленої дослідницької проблеми, що зумовлює необхідність продовження її подальшого вивчення як із залученням представниць інших професій, так і у напрямі студіювання зв'язку особистісної зрілості з іншими виявами копінг-поведінки.

Список літератури:

1. Абрамов В.В. Теоретико-методологічні підходи до дослідження копінг поведінки. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. № 21. С. 108–114. <http://www.apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/view/171> (дата звернення 3.09.2021).
2. Баранова С.В. Концепція становлення особистісної зрілості в умовах суспільних трансформацій. *Проблеми політичної психології*. 2017. № 5. С. 133–144.

3. Баранова С.В. Ситуація транзитивності як умова можливої деформації особистісної зрілості в умовах суспільних трансформацій. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 113–117.
4. Барчій М., Воронова О. Окремі підходи дослідження особистісної і професійної зрілості. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. Вип. 3 (53). С. 16–22.
5. Белинская Е.П., Вечерин А.В. Адаптация диагностического инструментария: опросник «Проактивный копинг». *Социальная психология и общество*. 2018. Т. 9, № 3. С. 137–145. doi:10.17759/sps.2018090314
6. Білозерська С.І. Особистісна зрілість як умова професійного зростання майбутнього педагога. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5, Т. 2. С. 20–24.
7. Галузяк В.М. Особистісна зрілість учителя як чинник ефективності педагогічної діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2016. №. 45. С. 55-63. URI: <http://93.183.203.244:80/xmlui/handle/123456789/9085> (дата звернення 20.08.2021)
8. Джанерьян С.Т., Ращупкина Ю.В. Особенности личностной зрелости городской учащейся молодежи. *Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Серия: Общественные науки*. 2015. № 1. С. 86–94.
9. Дідик Н.М. Феномен особистісної зрілості в інтерпретації українських дослідників. *Молодий вчений*. 2014. № 1 (3). С. 128–131.
10. Ерзин А.И. Перспективы исследования проактивности в клинической психологии и психологии здоровья. *Клиническая и медицинская психология: исследования, обучение, практика: электрон. науч. журн*. 2014. № 4 (6). URL: <http://medpsy.ru/climp> (дата звернення 17.08.2021)
11. Меднікова Г.І. Концептуальні основи системної детермінації становлення особистісної зрілості в студентському віці. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Психологія*. 2018. №. 55. С. 143–152.
12. Меднікова Г.І. Психолого-педагогічний супровід становлення особистісної зрілості студентів. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Психологія*. 2016. №. 54. С. 164–173.
13. Олпорт Д. Становление личности. Избранные труды. М.: Изд-во Смысл, 2002. 62 с. URL: <http://psylib.org.ua/books/olpor01/index.htm> (дата звернення 16.08.2021)
14. Павелків Р., Созонюк О. Психологічні основи навчання професійно-педагогічної комунікації. *Філософія освітнього простору: психологічний вимір: колективна монографія* / Ред. Р.В. Павелків, Н.В. Корчакова. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2021. С. 200–226.
15. Портнова А.Г., Богомоллов А.М. Адаптационная и личностная зрелость как прогностические параметры психического развития. *Вестник Омского университета. Серия: Психология*. 2018. №. 3. С. 4–10.
16. Садчікова О.Г. Теоретичні аспекти вивчення особистісної зрілості. *Габітус*. 2020. Вип. 17. С. 116–120.
17. Сергиенко Е.А. Зрелость: молярный или модулярный подход? *Феномен и категория зрелости в психологии* / Отв. ред. А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. С. 13–29.
18. Сушицька І.М. Трансформація ролі та становища жінки у сучасній українській сім'ї. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. №. 3. С. 105–109.
19. Телетова С.Г. Педагогічне спілкування як категорія педагогічної діяльності. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6–7 лютого 2020 р., м. Дніпро, 2020. С. 299–304. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/ТОМ-3-Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int.-konf-Winter-Debates-1.pdf#page=299> (дата звернення 23.09.2021)*
20. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2002. 304 с. <https://www.academia.edu> (дата звернення 17.09.2021)
21. Шаповал І. Особистісна зрілість: структурно-функціональний аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Вип. 8. С. 179–185. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.8.23>.
22. Штепа О. С. Диспозиційна модель особистісної зрілості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. К., 2006. 17 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/584495/> (дата звернення 12.09.2021).
23. Штепа О.С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 232 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/employee/shtepa-olena-stanislavivna> (дата звернення 12.09.2021)
24. Эриксон Э. Детство и общество. Санкт-Петербург : Речь, 2000. 415с. URL: <https://www.klex.ru/беа> (дата звернення 08.09.2021).
25. Personality Trait Stability and Change / Bleidorn W. et al. *Personality Science*. 2021. Vol. 2, № 2. P. 1–20. <https://doi.org/10.5964/ps.6009>.

26. Greenglass E., Schwarzer R., Jakubiec D., Fiksenbaum L., Taubert S. The proactive coping inventory (PCI): A multidimensional research instrument. Proceedings of 20th International Conference of the Stress and Anxiety Research Society (STAR) (Cracow, Poland, July 12-14, 1999)/ Eds. K. A. Moore, P. Buchwald. Cracow: FPUW, 1999. P. 102–128. URL: <https://estherg.info.yorku.ca/files/2014/09/pci.pdf> (дата звернення 10.09.2021)

Zharikova S.B. SPECIFICITY OF THE INTERRELATION BETWEEN PERSONAL MATURITY AND PROACTIVE COPYING STRATEGIES IN WOMEN OF DIFFERENT AGE GROUPS

The article presents the results of a study of the relationship between personal maturity and proactive coping strategies in women of different ages. The relevance of the research is substantiated, the essence of the phenomena of personal maturity and proactive coping behavior is revealed. It is noted that the scientific achievements of modern researchers allow us to formulate assumptions about the relationship of personal maturity and proactive strategies for coping of difficulties and focus on the peculiarities of the interaction of these phenomena, in particular, in women. Emphasis is placed on the importance of considering the peculiarities of the interaction of personal maturity with proactive coping in terms of age: the first group of the sample – women aged 25–35 years, the second – women aged 45–55 years. The personal maturity questionnaire (O. Shtepa) and the proactive coping questionnaire (E. Greenglass adapted by O. Belinska and O. Vecherin) were used in the work. It is proved that the structure of the relationship between personal maturity and proactive coping strategies demonstrates qualitative differences, unique in content, in groups of women of different ages. In the group of women aged 25–35, four significant relationships were found between personal maturity and proactive coping strategies, which is twice as small as in the group of women aged 45–55. It is noted that all significant correlations are positive, which, regardless of the age of the respondents, reflects the mutual strengthening of personal maturity and proactive coping. It was found that in the first group correlate such scales as “Decentration” and “Preventive coping”, “Self-acceptance” and “Emotional support”, “Creativity” and “Instrumental support” and “Emotional support”. In the second group of respondents, the scales “Life Philosophy” and “Synergy” are related to the scale “Proactive Coping”, “Tolerance” correlates with the scales “Reflexive Coping” and “Emotional Support”, the latter shows a connection with the scales “Autonomy” and “Contact”, while “Contact” also interacts with reflexive and preventive coping and instrumental support. It is stated that in the group of women 45–55 years old the interaction of the studied psychological phenomena is more active and diverse.

Key words: age differences, coping behavior, women, personal maturity, proactive coping.